

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 20/2016

METSO-tilannekatsaus 2015

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2025

Terhi Koskela, Saija Kuusela, Kimmo Syrjänen ja Susanna Anttila (toim.)

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 20/2016

METSO-tilannekatsaus 2015

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2025

Terhi Koskela, Saija Kuusela, Kimmo Syrjänen ja Susanna Anttila (toim.)

Luonnonvarakeskus, Helsinki 2016

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ

ISBN: 978-952-326-223-2 (Painettu)

ISBN: 978-952-326-224-9 (Verkkojulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkojulkaisu)

URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-224-9>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Toimittajat: Terhi Koskela, Saija Kuusela, Kimmo Syrjänen ja Susanna Anttila

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2016

Julkaisuvuosi: 2016

Kannen kuva: Kimmo Syrjänen

Painopaikka ja julkaisumyynti: Juvenes Print, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Terhi Koskela¹⁾, Saija Kuusela²⁾, Kimmo Syrjänen²⁾ ja Susanna Anttila²⁾

¹⁾Luonnonvarakeskus, Jokiniemenkuja 1, 01370 Vantaa

²⁾Suomen ympäristökeskus, PL 140, 00251 Helsinki

Tilannekatsaus esittelee Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) etenemistä vuoden 2015 aikana. Lopussa luodaan lyhyt katsaus vuoden 2016 suunnitelmiin ja haasteisiin.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) perustivat METSO-ohjelmassa vuonna 2015 uusia luonnonsuojelulain mukaisia pysyviä ja määräaikaista suojelualueita sekä hankkivat alueita valtiolle luonnonsuojeluun yhteensä 5 953 hehtaaria. Vuosina 2008–2015 ELY-keskuksissa on toteutettu METSO-ohjelmaa yhteensä 42 848 hehtaarin alalla. Suomen metsäkeskuksessa tehtiin vuonna 2015 uusia ympäristötukisopimuksia 1 372 hehtaarille. Ympäristötukisopimuksia on tehty vuosina 2008–2015 yhteensä 34 028 hehtaarin alalle. METSO-elinympäristöissä on toteutettu luonnonhoitohankkeita vuosina 2008–2015 yhteensä 4 265 hehtaarilla, näistä 312 hehtaaria vuonna 2015.

Metsähallitus ennallisti ja toteutti luonnonhoitoa valtion suojelualueilla yhteensä 3 290 hehtaarilla vuonna 2015. Vuosina 2008–2015 Metsähallitus on toteuttanut ennallistamis- ja luonnonhoitotoimia valtion suojelualueilla yhteensä 17 685 hehtaarilla. Yksityisillä suojelualueilla vuonna 2015 toteutettiin ennallistamistoimia 128 hehtaarilla ja vuosina 2008–2015 yhteensä 1 490 hehtaarilla.

Suojelulle asetetusta METSO:n kokonaistavoitteesta on tähän mennessä toteutettu noin 58 prosenttia. Ympäristötuella ja luonnonhoitohankkeilla on toteutettu yhteensä 47 prosenttia yksityismetsille asetetusta kokonaistavoitteesta.

Kunnissa ja seurakunnissa on kiinnostusta METSOa ja monimuotoisuuden turvaamista kohtaan. Kunnat ja seurakunnat ovat suojelleet metsiään METSO-ohjelman puitteissa kevääseen 2015 mennessä yhteensä yli 3 100 hehtaaria.

Vuonna 2015 käynnissä oli neljä valtakunnallista luonnonhoidon kehittämishanketta ja neljä yhteistoimintaverkostohanketta sekä useita tutkimushankkeita: Luonnonvarakeskuksen (Luke) kaksi METSO-tutkimushanketta, Puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien tutkimusohjelman (PUTTE) kahdeksan hanketta sekä yksi maa- ja metsätalousministeriön yhteistutkimushanke.

Asiasanat: monimuotoisuus, luonnonsuojelu -- metsät, metsänomistajat, toimintaohjelmat

Sisällys

1. Johdanto	5
2. METSO:n toteutus vuonna 2015	6
2.1. Suojelualueverkoston kehittäminen	6
2.2. Luonnonarvojen tuki yksityismetsissä	10
2.3. Metsähallituksen METSO-toteutus	12
2.3.1. Elinympäristöjen ennallistaminen ja luonnonhoito luonnonsuojelualueilla.....	12
2.3.2. Luontotyyppi- ja lajistoinventoinnit luonnonsuojelualueilla.....	13
2.3.3. Luonnonhoitotoimet valtion talousmetsissä	13
2.3.4. Luonnonsuojelun tietojärjestelmien kehittäminen.....	14
3. Kemeran uudistaminen ja ympäristötuen kohdentaminen	15
4. METSO kunnissa ja seurakunnissa	16
5. METSO-tutkimus ja -kehittäminen.....	18
5.1. PUTTE-ohjelma.....	18
5.2. Luonnonvarakeskuksen METSO-tutkimus	18
5.3. Tieto ja vuorovaikutus monimuotoisuuden turvaamisessa.....	18
5.4. Zonation ja METSO.....	19
5.5. Luonnonhoidon kehittämishankkeet	19
5.6. METSO-yhteistoimintaverkostot.....	20
5.7. METSO:n luonnontieteelliset valintaperusteet.....	20
5.8. Metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittäminen	21
6. METSO-viestintä.....	22
7. METSO vuonna 2016	23
Viitteet.....	24

1. Johdanto

METSO-tilannekatsauksessa esitetään tiiviisti tärkeimmät tulokset METSO-ohjelman kahdeksannesta toteutusvuodesta 2015. Aiempien vuosien tilannekatsaukset sekä ohjelman väliarvioinnit löytyvät METSO-ohjelman verkkosivulta (www.metsonpolku.fi).

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO:n (2008–2025) tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys. Ohjelma perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen, joka sisältää 14 toimenpidettä metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2014). METSO-ohjelman toimenpiteillä kehitetään suojelualueverkostoa ja edistetään talousmetsien luonnonhoitoa. Lisäksi tuotetaan suojelutoimien kohdentamisessa ja kehittämisessä tarvittavaa tutkimustietoa sekä edistetään monimuotoisuuden turvaamista erilaisten kehittämishankkeiden kautta. Kaikki METSO-ohjelman toimenpiteet ovat metsänomistajalle vapaaehtoisia. METSO-ohjelma tarjoaa maanomistajille mahdollisuuden osallistua monimuotoisuuden turvaamiseen omista lähtökohdistaan.

METSO:n toteutuksesta vastaavat ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Alueellisin viranomaisina toimivat Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) ja Suomen metsäkeskus. Myös mm. metsänhoitoyhdistykset tai muut yhteistyötahot voivat metsänomistajan näin halutessa välittää kohdetarjouksia Suomen metsäkeskukseen tai ELY-keskuksiin. Valtion metsien ja luonnonsuojelualueiden osalta METSO-ohjelman tavoitteita toteuttavat Metsähallituksen luontopalvelut ja metsätalous. Suomen ympäristökeskus (Syke) ja Luonnonvarakeskus (Luke) toteuttavat METSO-ohjelman seuranta.

ELY-keskuksissa saavutettiin vuonna 2015 niille asetettu METSO-ohjelman toteutustavoite. Suomen metsäkeskuksessa vuoden 2015 toteutusta hidasti tietojärjestelmä uudistus. Kummankin toteutajaorganisaation toimintaa tulee tulevana vuosina rajoittamaan METSO-ohjelman vähentävä rahoitus. Aiemmilla vuosilla säästyneet ja siirtyvät määrärahat loiventavat METSO-rahoituksen pudotusta ELY-keskuksissa vuonna 2016, jolloin ELY-keskuksilla on käytössä METSO-ohjelman toteuttamiseen noin 18–19 milj. euroa. Vuosina 2017–2019 METSO-ohjelmaan tulee ELY-keskusten käytettävissä olemaan noin 10 milj. euroa vuosittain. Suomen metsäkeskuksessa METSO-rahoitusta on käytettävissä noin 3 milj. euroa vuosittain 2016–2019.

Yksityisten metsänomistajien lisäksi myös kunnat ja seurakunnat voivat myydä METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet täyttäviä kohteita valtiolle suojelutarkoituksiin tai perustaa yksityisen suojelualueen. Vaikka METSO-toteutukseen käytettävissä oleva rahoitus pienenee, myös kunnat ja seurakunnat voivat edelleen saada korvauksia arvokkaiden metsäalueiden suojelusta.

Tietoja raporttiin koottiin maa- ja metsätalousministeriöstä, ympäristöministeriöstä, Metsähallituksen luontopalveluista ja metsätaloudesta, Suomen ympäristökeskuksesta, Luonnonvarakeskuksesta sekä METSO-ohjelman toteuttajilta Suomen metsäkeskuksesta ja ELY-keskuksista. Kiitämme kaikkia raporttiin tietoja ja tekstejä tuottaneita tahoja.

2. METSO:n toteutus vuonna 2015

Vuonna 2015 ympäristöministeriöllä oli käytettävissä noin 30 miljoonaa euroa METSO-ohjelman mukaiseen vapaaehtoiseen yksityismaiden suojeluun. Kohteiden hankintaan ja rauhoittamiseen käytettiin yhteensä 28,7 milj. euroa. Koko METSO-kaudella 2008–2015 suojelualueverkon kehittämiseen on käytetty yhteensä 197,7 milj. euroa.

Maa- ja metsätalousministeriöllä oli METSO:n toteutukseen vuonna 2015 käytössä yhteensä 6 milj. euroa, josta Kemeran ympäristötukikorvauksia maksettiin 2,3 milj. euroa ja luonnonhoitoon käytettiin 0,7 milj. euroa. Koko METSO-kaudella 2008–2015 ympäristötukeen on käytetty 43,2 milj. euroa ja luonnonhoitohankkeisiin 14,2 milj. euroa. Valtion talousarvion rahoitus METSO:n toteutukseen vuosina 2008–2015 on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Valtion talousarviolukuja 2008–2015, YM ja MMM (milj. €).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
METSO hankinnat ja korvaukset (YM)	7	8,5	22,5	29	32	33,6	33,7	30
Metsäluonnonhoidon edistäminen: ympäristötuki ja luonnonhoitohankkeet (MMM)	6,8	8,0	10,3	10,8	7,3	7,5	6,5	6,0

Vuoden 2015 loppuun mennessä METSOssa on saavutettu 58 prosenttia luonnonsuojelualueverkoston kehittämiselle valtioneuvoston periaatepäätöksessä asetetusta 96 000 hehtaarin tavoitteesta. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti tavoitteeseen lasketaan ELY-keskusten METSO-toteutus vuosina 2008–2015 (42 848 ha) sekä Metsähallituksen 13 000 hehtaarin METSO-lisäsuojelu vuonna 2014, yhteensä 55 848 hehtaaria. ELY-keskusten vuosina 2008–2015 toteuttamien METSO-kohteiden keskikoko on 12 hehtaaria. Yksityisten suojelualueiden pinta-ala on keskimäärin hieman alhaisempi (10 ha) kuin valtiolle suojelutarkoituksiin myytyjen kohteiden ala (16 ha).

Ympäristötuella ja luonnonhoidon toteutuksella on vuosina 2008–2015 toteutettu yhteensä 47 prosenttia (ympäristötukisopimukset 34 028 ha ja luonnonhoitohankkeiden toteutus 4 265 ha, yhteensä 38 293 hehtaaria) yksityisille talousmetsille asetetusta 82 000 hehtaarin tavoitteesta. Ympäristötuella toteutettujen kohteiden keskikoko on 5,5 ha.

2.1. Suojelualueverkoston kehittäminen

Vuonna 2015 ELY-keskusten yhteinen METSO-kohteiden vuositavoite 5 680 hehtaaria ylitettiin 5 953 hehtaarin kokonaistuloksella. Kohteiden keskikoko oli 11,4 hehtaaria. METSO-kohteiden lukumäärä ja pinta-ala sekä maksetut korvaukset on esitetty taulukossa 2.

Kuten aiempinakin vuosina, eniten suojeltiin runsaslahopuustoisia kangasmetsiä sekä puustoisia soita ja soiden metsäisiä reunoja. METSO-kohteiden pinta-ala ja sen jakautuminen METSO-valintaperusteiden mukaisiin elinympäristöihin on esitetty taulukoissa 3 ja 4. Kuvassa 1 esitetään METSO-ohjelman toteutus ELY-keskuksissa vuosina 2008–2015 ja kuvassa 2 eriteltynä ELY-keskuksittain ja elinympäristöittäin samalla ajanjaksolla.

Taulukko 2. ELY-keskusten METSO:n toteutus vuonna 2015.

	Sopimukset, kpl	Kiinteistöt, kpl	Pinta-ala, ha	Maksetut korvaukset, €
Hankinnat valtion omistukseen – ELY-keskukset*	116	140	2 055	11 652 578
Päätökset yksityisistä suojelualueista (LSL 24§)	325	373	3 822	16 886 986
Alueen määräaikainen rauhoittaminen (LSL 25§)	8	9	76	178 455
Yhteensä	449	522	5 953	28 718 019

*Kaupat, vaihdot, lunastukset, perinnöt ym. saannot.

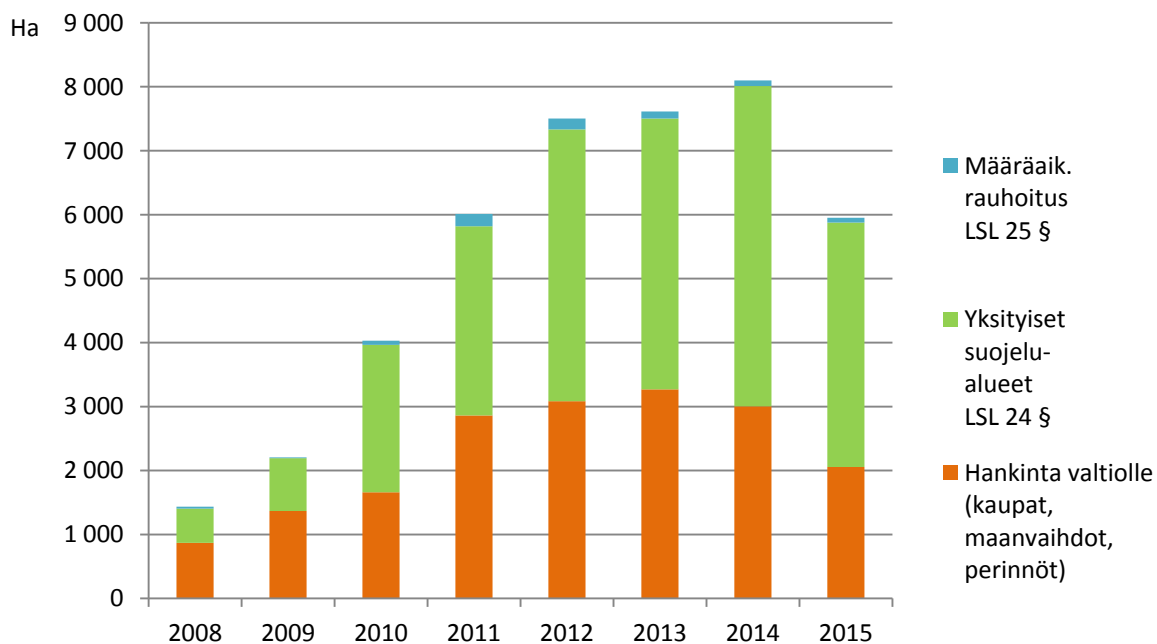
Taulukko 3. ELY-keskusten METSO:n toteutuspinta-alat (ha) suojelukeinoittain ja METSO-elinympäristöittäin vuonna 2015.

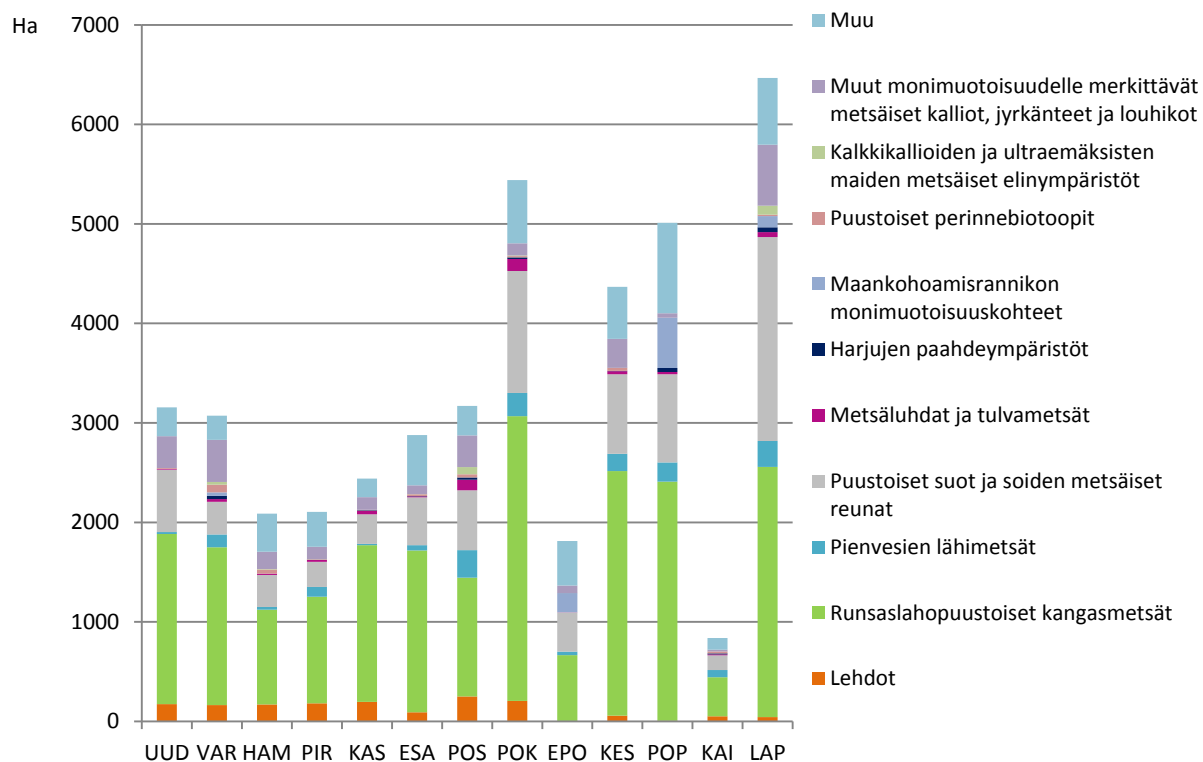
METSO-elinympäristöt	Hankinnat valtiolle, ha	Yksityiset suojelu- alueet, ha	Määräaikai- set rauhoi- tukset, ha	Yhteensä, ha
Lehdot	48	168	5	221
Runsaslahopuustoiset kangasmetsät	1 159	1 668	49	2 876
Pienvesien lähimetsät	63	145	1	209
Puustoiset suot ja soiden metsäiset reumat	290	688	4	983
Metsäluhdet ja tulvametsät	13	60	0	73
Harjujen paahdeympäristöt	30	49	0	80
Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet	110	0	0	110
Puustoiset perinnebiotoopit	6	21	0	26
Kalkkikallioiden ja ultraemäksisten maiden metsäiset elinympäristöt	0	24	0	24
Muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot	72	556	17	645
Muut	263	443	0	706
Yhteensä	2 055	3 822	76	5 953

Taulukko 4. ELY-keskuksille asetettujen elinympäristökohtaisten METSO-hehtaaritavoitteiden toteutuminen vuosina 2008–2015.

METSO-elinympäristöt	Pinta-ala yhteensä 2008–2015, ha	Osuus tavoitteesta saavutettu, %
Lehdot	1 600	35
Runsaslahopuustoiset kangasmetsät	21 006	33
Pienvesien lähimetsät	1 585	43
Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat	8 409	56
Metsäluhdut ja tulvametsät	456	36
Harjujen paahdeympäristöt	183	51
Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet	846	17
Puustoiset perinnebiotoopit	260	173
Kalkkikalliot ym.	208	103
Metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot	2 738	105
Muut	5 557	-
Pinta-ala yhteensä	42 848	45*

*Luvuissa ei ole mukana vuonna 2014 toteutettua Metsähallituksen 13 000 hehtaarin tasesiirtoa luonnonsuojeluun, mikä lasketaan mukaan ELY-keskusten 96 000 hehtaarin METSO-tavoitteeseen. Kun tasesiirto lasketaan mukaan, kokonaistavoitteesta on saavutettu 58 prosenttia.

Kuva 1. METSO-ohjelman toteutus ELY-keskuksissa vuosina 2008–2015 (ha). Eriteltynä alueiden määräaikainen rauhoitus (luonnonsuojelulain 25 §), yksityiset luonnonsuojelualueet (luonnonsuojelulain 24 §) ja kohteiden hankinta valtiolle luonnonsuojeluun.

Kuva 2. ELY-keskusten METSON toteutus elinympäristöittäin vuosina 2008–2015. UUD = Uudenmaan ELY, VAR = Varsinais-Suomen ELY, HAM = Hämeen ELY, PIR = Pirkanmaan ELY, KAS = Kaakkois-Suomen ELY, ESA= Etelä-Savon ELY, POS = Pohjois-Savon ELY, POK = Pohjois-Karjalan ELY, EPO = Etelä-Pohjanmaan ELY, KES = Keski-Suomen ELY, POP = Pohjois-Pohjanmaan ELY, KAI = Kainuun ELY, LAP = Lapin ELY.

Retkeilijöitä tutustumassa yksityiseen METSO-suojelualueeseen Tarvasjoella maanomistajan opastuksella. Kuva: Kimmo Syrjänen.

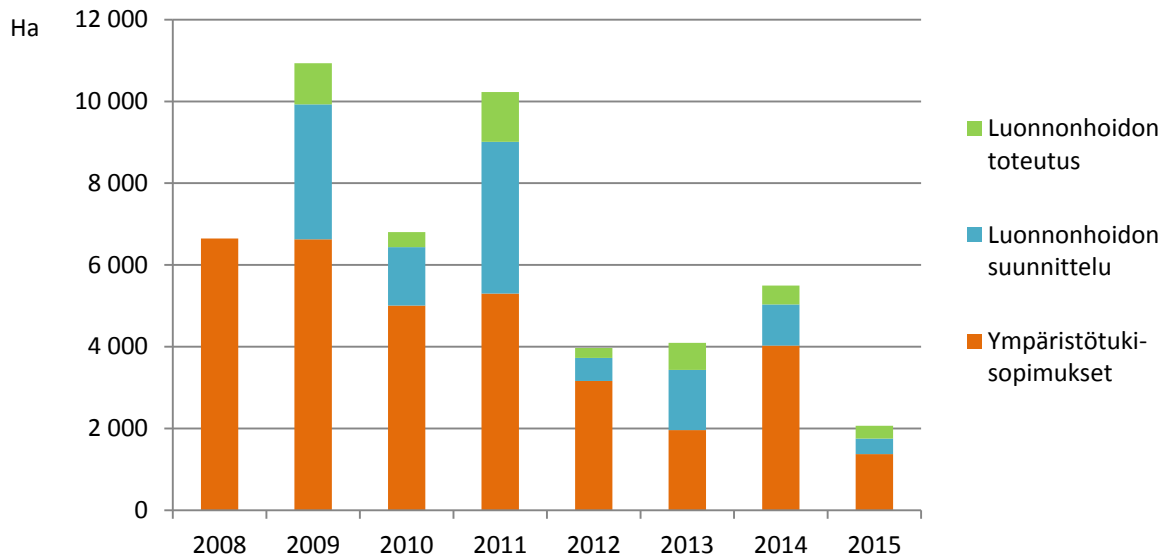
2.2. Luonnonarvojen tuki yksityismetsissä

Kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) nojalla rahoitettiin vuonna 2015 yhteensä 1 372 hehtaaria ympäristötukikohteita (341 kpl). Kohteiden keskikoko oli 4 hehtaaria. Uuden Kemera-lain voimaantulo kesäkuussa 2015 (ks. luku 3) aiheutti hakemusruuhkan, jonka purkua hankaloitti tietojärjestelmä uudistus. Tämän vuoksi ympäristötukipäätöksiä ei enää kesäkuun jälkeen pystytty tekemään, vaan päätökset siirtyivät vuodelle 2016. Osa vuoden 2015 määrärahasta jäi tämän vuoksi käyttämättä, mutta siirtyy vuodelle 2016. Taulukossa 5 on esitetty elinympäristöittäin sekä vuonna 2015 toteutuneiden ympäristötukisopimusten pinta-alat että yhteenlasketut ympäristötukisopimusten pinta-alat vuosilta 2008–2015. Kuvassa 3 esitetään Suomen metsäkeskuksen METSO-toteutus vuosina 2008–2015 eriteltynä keinoittain. Kuvassa 4 esitetään ympäristötukisopimusten pinta-alan alueellinen jakautuminen vuosina 2008–2015.

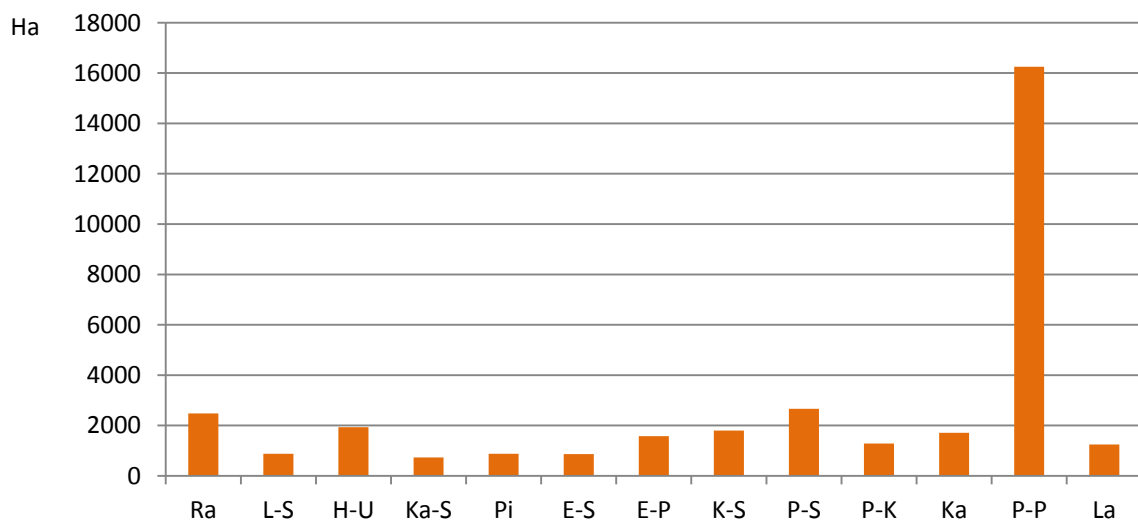
Suomen metsäkeskuksella on ELY-keskusten kanssa ns. METSO-kohteiden välityssopimus, jonka puitteissa Metsäkeskus on välittänyt vuosina 2008–2015 suojelualueiksi yhteensä 601 kohdetta pinta-alaltaan 6 058 hehtaaria. Vuonna 2015 välitettiin 63 kohdetta pinta-alaltaan 679 hehtaaria. Näin Metsäkeskus on edesauttanut myös ELY-keskusten METSO-toteutusta.

Taulukko 5. Ympäristötukisopimusten pinta-alat (ha) elinympäristöittäin vuonna 2015 sekä kumulatiivinen pinta-ala vuosilta 2008–2015. Elinympäristöittäin tehty tilasto perustuu ympäristötukihakemusten rahoituspäätöksiin (ympäristötukisopimusten kokonaishehtaaramäärä perustuu maksatukseen), mistä johtuen tilastot antavat hieman erilaisen pinta-alatiedon elinympäristöistä.

METSÄLAIN 10 §:n ELINYMPÄRISTÖT	2015	2008–2015
Pienvedet	424	6 781
Rehevät korvet ja letot	41	1 562
Lehtolaikut	51	1 379
Kangasmetsäsaarekkeet	9	410
Rotkot ja kurut	5	28
Jyrkänteet alusmetsineen	26	294
Vähätuottoiset elinympäristöt	229	11 985
Yhteensä	786	22 439
METSO ELINYMPÄRISTÖT		
Lehdot	21	543
Runsaslahopuustoiset kangasmetsät	163	4 120
Pienvesien lähimetsät	49	1 207
Puustoiset suot	39	2 896
Metsäluhdet ja tulvametsät	3	204
Harjujen paahdeympäristöt		34
Maankohoamisrannikon metsät		780
Puustoiset perinneympäristöt	5	48
Kalkkivaikutteiset ja ultraemäksiset metsät		1
Muut metsäiset kallioid, jyrkänteet ja louhikot	47	1 499
Yhteensä	327	11 329
YMPÄRISTÖTUKISOPIMUKSET YHTEENSÄ	1 113	33 768

Kuva 3. METSO-ohjelman toteutus Suomen metsäkeskuksessa Kemeran ympäristötukisopimuksin sekä luonnonhoitohankkeiden suunnittelun ja toteutuksen kautta vuosina 2008–2015.

Kuva 4. Kemeran ympäristötukisopimusten pinta-alat (ha) vuosina 2008–2015 Suomen metsäkeskuksen alueilla. Ra = Rannikko, L-S = Lounais-Suomi, H-U = Häme-Uusimaa, Ka-S = Kaakkois-Suomi, Pi = Pirkanmaa, E-S = Etelä-Savo, E-P = Etelä- ja Keski-Pohjanmaa, K-S = Keski-Suomi, P-S = Pohjois-Savo, P-K = Pohjois-Karjala, Ka = Kainuu, P-P = Pohjois-Pohjanmaa, La = Lappi.

Taulukossa 6 esitetään METSO-ohjelmaa toteuttavien luonnonhoitohankkeiden elinympäristöjen hoidon vaikutushehtaarit sekä vuodelta 2015 että koko METSO-kaudella 2008–2015 rahoitettujen hankkeiden osalta. Luonnonhoitohankkeita toteutettiin vuonna 2015 noin 70, joista valtaosa on vesien- suojeluhankkeita. Ensimmäinen uuden Kemera-lain mukainen luonnonhoitohankkehaku toteutettiin loka-marraskuussa 2015. Toiminta on painottunut vesiensuojeluhankkeisiin, mutta suunnittelualueilla voidaan tarkastella myös alueen luonnonhoidon ja ennallistamisen tarpeet. METSOa toteuttavia luonnonhoitohankkeita ovat esimerkiksi uhanalaisten lajien esiintymien hoito sekä monimuotoisuudelle tärkeiden elinympäristöjen kunnostaminen tai ennallistaminen kuten pienvesien kunnostaminen, soiden ennallistaminen sekä paahdeympäristöjen hoito. Kunnostamistoimet kohdistetaan luonnontilaltaan muuttuneisiin, mutta kunnostamiskelpoisiin elinympäristöihin sekä hoitoa tarvitseviin elinympäristöihin, kuten paahde-elinympäristöihin. Metsäkeskus on aloittanut paahde-elinympäristöjen hoidon yksityismetsissä osana Light & Fire -LIFE-hanketta.

Taulukko 6. Vuonna 2015 ja kumulatiivisesti vuosina 2008–2015 rahoitettujen METSO-elinympäristöjen luonnonhoitotöiden vaikutuspinta-alat (ha).

Luonnonhoidon elinympäristöt	Maasto-suunnittelu 2015, ha	Toteutus-työt 2015, ha	Maasto-suunnittelu 2008–2015, ha	Toteutustyöt 2008–2015, ha
Lehtojen hoito ja kunnostus	88	1	1 452	198
Pienvesien kunnostus	102	97	3 572	1 289
Suon ennallistaminen	110	133	3 074	922
Paahdeympäristöjen hoito	0	0	963	28
Muiden elinympäristöjen hoitotyöt*	81	81	2 805	1 828
Yhteensä	381	312	11 866	4 265

* Hankkeessa kohteena useita elinympäristötyyppejä toimenpiteet sisältävät mm. monimuotoisuuspolto.

2.3. Metsähallituksen METSO-toteutus

2.3.1. Elinympäristöjen ennallistaminen ja luonnonhoito luonnonsuojelualueilla

Luonnonsuojelualueiden hoidosta vastaa Metsähallituksen luontopalvelut. Metsähallitus ennallisti ja toteutti luonnonhoitoa valtion suojelualueilla vuonna 2015 yhteensä 3 290 hehtaarilla, mikä on noin 12 prosenttia vuosille 2015–2025 asetetusta ennallistamisen ja luonnonhoidon tarvearvointikriteerien mukaisesta tavoitteesta. Yksityisillä suojelualueilla toimia toteutettiin 128 hehtaarilla (noin 2,5 prosenttia kokonaistavoitteesta). Ennallistamisen ja luonnonhoidon toteutus sekä tavoitteet valtion suojelualueilla on esitetty taulukossa 7 ja yksityisten suojelualueiden toteutus ja tavoitteet taulukossa 8.

Taulukko 7. Valtion suojelualueilla vuonna 2015 ja yhteenlaskettuna vuosina 2008–2015 toteutetut sekä tarvearvion perusteella vuosina 2015–2025 toteutettavat ennallistamis- ja luonnonhoitopinta-alat (ha).

	Toteutunut 2015, ha	Toteutunut 2008–2015, ha	Tavoite 2015–2025, ha
Metsät ja puustoiset suot	1 040	13 676	24 000
Puustoiset perinnebiotoopit	1 949	1 985*	2 000
Muut luonnonhoitoa vaativat kohteet	301	2 024	3 200
Yhteensä	3 290	17 685	29 200

*Puustoisten perinnebiotooppien osalta kyseessä on kaikkiaan hoidon piirissä oleva pinta-ala.

Taulukko 8. Yksityisillä suojelualueilla vuonna 2015 ja yhteenlaskettuna vuosina 2008–2015 toteutetut sekä tarvearvion perusteella vuosina 2015–2025 toteutettavat ennallistamis- ja luonnonhoitopinta-alat (ha).

	Toteutunut 2015, ha	Toteutunut 2008–2015, ha	Tavoite 2015–2025, ha
Metsät ja puustoiset suot	0	631	1 700
Puustoiset perinnebiotoopit	21*	122*	1 500**
Muut luonnonhoitoa vaativat kohteet	107	737	1 900
Yhteensä	128	1 490	5 100

*Peruskunnostettu pinta-ala.

**Jatkuvan hoidon tavoitepinta-ala (jatkuvan hoidon pinta-aratiedot eivät ole vielä paikkatietojärjestelmässä, joten siksi toteumien osalta annettu ainoastaan peruskunnostettu pinta-ala).

2.3.2. Luontotyyppi- ja lajistoinventoinnit luonnonsuojelualueilla

Metsähallitus tekee luontotyyppi- ja lajistoinventointeja luonnonsuojelualueilla. Vuonna 2015 luontotyyppi-inventointeja tehtiin suojelualueilla yhteensä 14 148 hehtaaria, tästä kaksi kolmasosaa yksityisillä luonnonsuojelualueilla (taulukko 9). Vuonna 2015 Metsähallitus teki luonnonsuojelualueiden lajistokartoituksia kaikkiaan 1 862 hehtaaria ja linnuston linjalaskentoja metsävaltaisilla luonnonsuojelualueilla 110 kilometrillä (taulukko 10).

Taulukko 9. Valtion ja yksityisten suojelualueilla vuonna 2015 sekä koko METSO-toteutuskaudella 2008–2015 tehtyjen luontotyyppi-inventointien pinta-ala (ha) METSO-alueella.

Luontotyyppi-inventoinnit	Toteutunut 2015 (ha)	Toteutunut 2008–2015 (ha)
Valtion suojelualueet	4 200	79 684
Yksityiset suojelualueet	9 948	46 155
Yhteensä	14 148	125 839

Taulukko 10. Valtion ja yksityisten suojelualueilla vuonna 2015 sekä koko METSO-toteutuskaudella 2008–2015 tehtyjen lajistokartoitusten pinta-ala (ha) ja metsävaltaisilla suojelualueilla tehtyjen linnuston linjalaskentojen määrä (km) METSO-alueella.

Lajistokartoitukset ja linnuston linjalaskennat	Toteutunut 2015	Toteutunut 2008–2015
Lajistokartoitukset, yhteensä (ha)	1 862	15 664
- valtion suojelualueet (ha)	1 722	13 741
- yksityiset suojelualueet (ha)	140	1 923
Linnuston linjalaskennat (km)	110	2 097

2.3.3. Luonnonhoitotoimet valtion talousmetsissä

Metsähallituksen talousmetsissä luonnonhoitoa ja muita METSO-toimenpiteitä on toteutettu alueekologisen suunnittelun ja metsätalouden ympäristöoppaan (Päivinen ym. 2011) periaattein. Metsän peitteisyyttä eriasteisesti säilyttäviä hakkuumenetelmiä on käytetty rajoitetun metsätalouskäytön alueilla, muun muassa monimuotoisuuden lisäämisalueilla, suojelualueiden lähiympäristössä sekä virkistysmetsissä. Lisäksi on tehty luonnonhoidollisia kulotuksia ja jatkettu kosteikkoelinympäristöjen ennallistamista. Vuonna 2015 toimenpiteitä tehtiin yhteensä 1 285 hehtaaria minkä lisäksi neljällä alueella tehtiin säästöpuuryhmien polttoa (taulukko 11).

Taulukko 11. Metsähallituksen luonnonhoidollisten toimenpiteiden toteuttaminen METSO-ohjelman toiminta-alueella vuonna 2015.

Työlaji	Pinta-ala (ha)
Erityishakkuut	
uudistuskypsan metsän väljennyshakkuu	165
poiminta- ja pienaukkohakkuu	260
pienaukkouudistaminen*	48
säästöpuuhakkuu	271
vähätuottoisen suon ennallistamishakkuu	270
muu erityishakkuu	105
Luonnonhoidollinen kulutus	13
Säästöpuuryhmien poltto, kpl	4
Soiden ennallistaminen	0
Kosteikkoelinympäristöjen hoito (REAH)	153
Yhteensä	1285

* Ilmoitettu käsittelyyn otettujen metsiköiden pinta-alana, pienaukkoa on noin 1/5 pinta-alasta.

2.3.4. Luonnonsuojelun tietojärjestelmien kehittäminen

Luonnonsuojelualueiden tietojärjestelmien kehittäminen on yksi valtioneuvoston METSO-periaatepäätöksen toimenpiteistä, joka kuuluu käytännössä Metsähallituksen toteuttamisvastuulle. Valtiolle hankitut kohteet tullaan ainakin valtaosin perustamaan lakisääteisinä valtion luonnonsuojelualueina. Yksityisten hallinnassa olevista alueista muodostetaan yksityismaiden suojelualueita (YSA) ja määräaikaista rauhoitusalueita (MRA).

Suojelualueiden perus- ja perustamistietojen hallinta tapahtuu Suojelualueetietojärjestelmällä (SATJ), jonka tuotantokäyttö alkoi syyskuussa 2014. Järjestelmän tietosisällön täydennys mm. YSA- ja MRA-alueiden osalta on edelleen vireillä, mutta eteneminen vuonna 2016 on epävarmaa. SATJ:n avulla luonnonsuojelualueina perustettavista ja määräaikaista rauhoitetuista METSO-kohteista saadaan paikkatietoa, jota voidaan hyödyntää mm. ohjelman toteutuksen seurannassa, Zonation-analyysissä sekä tutkimuskäytössä.

Muiden suojelualueiden tiedon hallinnassa käytettävien Uljas-tietojärjestelmäkokonaisuuteen kuuluvien (suojelualueiden kuviotietojärjestelmä SAKTI, suojelualueiden suunnittelu- ja seurantatietojärjestelmä SASS ja lajitiedon hallintajärjestelmä LajiGis) tuotantokäyttöönotto on tapahtunut kokonaan tai rajoitettuna vuoden 2015 aikana, ja niiden käyttöönottoa ympäristöhallinnossa, mm. ELY-keskuksissa, aloitetaan vuoden 2016 aikana.

Metsähallituksen luontopalvelut vastaavat suojelualueilla tehtävistä ennallistamis- ja luonnonhoitotoista. Nummen polttoa Saaristomeren kansallispuistossa osana Metsähallituksen koordinoimaa EU:n Luonnonhoito Life+ -hanketta. Kuva: Kimmo Syrjänen.

3. Kemeran uudistaminen ja ympäristötuen kohdentaminen

Kestävän metsätalouden rahoituslainsäädännön uudistus tuli voimaan 1.6.2015. Hallitusohjelmassa edellytettyjen säästöjen takia Kemera-lakiin ja sen nojalla annettuihin valtioneuvoston asetukseen ja maa- ja metsätalousministeriön asetukseen on tehty muutoksia. Asetusmuutokset astuivat voimaan huhtikuussa 2016 samanaikaisesti kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain muutoksen kanssa. Ympäristötuen määrän yhteydessä määriteltävä peruskorvaus (€) on jatkossa maakuntapohjaisesti määritellyn alueen puukuutiometrin keskikantohinta kerrottuna kahdella ja ympäristötuki-kohteen pinta-alalla.

Suomen metsäkeskuksen keinoja vastata heikentyneeseen Kemera-rahoitukseen ovat ympäristötuen kohdentaminen ja luonnonhoitohankkeiden priorisoiminen sekä luonnonhoidon toteutusohjelmien (TOTELMAT) ja Zonation-tulosten hyödyntäminen. Päättävien ympäristötukisopimusten uusimisen edellyttämä rahoitustarve on vuonna 2016 noin neljä miljoonaa euroa ja päättävien sopimusten uusimiseen tarvittava summa nousee vuosittain. Vuonna 2016 tehtäviin uusiin tai uusittaviin ympäristötukisopimuksiin on varattu 960 400 euroa, joka vastaa noin neljännestä vuotuisesta kokonaistarpeesta. Uusittavat ja uudet sopimukset ovat tarkastelussa samalla lähtöviivalla.

Metsäkeskus myöntää ympäristötukea jatkossa lähinnä runsaspuustoisille, monimuotoisuusarvoltaan tärkeille kohteille, jotka ovat ensisijaisesti metsälain 10 §:n mukaisia elinympäristöjä. Niiden yhteydessä voidaan rahoittaa myös ekologisesti merkittävimpiä METSO-ohjelman elinympäristöjä. Ympäristötukea kohdennetaan jatkossa entistä selvemmin luontaisesti pienialaisiin elinympäristöihin. Ympäristötukikohteiden rajauksessa pyritään luomaan ekologisesti yhtenäisiä kokonaisuuksia. Tärkein valintakriteeri on kohteen ekologinen laatu.

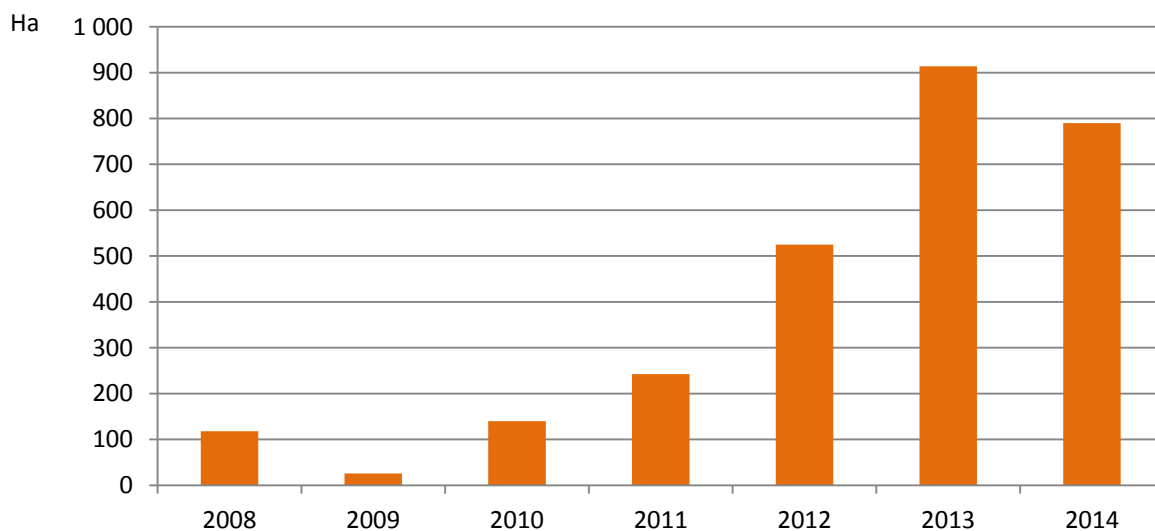
Jos maanomistaja on kiinnostunut pysyvästä suojelusta ja kohde täyttää METSON valintaperusteet, pinta-alaltaan laajoja (yli 4 ha) kohteita pyritään ohjaamaan pysyvään vapaaehtoiseen suojeluun ELY-keskuksille. Ympäristötukisopimuksia tehdään jatkossa pääsääntöisesti vain I-luokan kohteille, mutta myös hyvin suojeluverkoston kytkeytyneisyyttä lisääviä II- ja III-luokan kohteita voidaan toteuttaa. III-luokan kohteiden osalta tuen myöntämiselle on edellytyksenä luonnonhoito.

Metsäkeskuksen linjausten mukaisesti kohteita, jotka luonnostaan jäävät vähäisten hakkuumahdollisuuksien vuoksi metsänkäsitteilyn ulkopuolelle, ei voida jatkossa rahoittaa ympäristötuelle. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi vähäpuustoiset jouto- ja kitumaan suot sekä kallioalueet. Vähätuotosten elinympäristöjen osalta ympäristötukisopimuksia ei enää uusita, mikä vähentää noin 2 900 hehtaarin verran sopimusten uusimistarvetta.

Vuonna 2015 valmisteltiin uudet alueelliset metsäohjelmat (AMOt) neljällätoista maakuntajakoon pohjautuvalla alueella yhteistyössä maakunnallisten metsäneuvostojen kanssa. Alueellisten metsäohjelmien tavoitteet nousevat alueiden omista kehittämistarpeista ja kansallisen metsästrategian tavoitteista. Ohjelmissa sovitetaan yhteen taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset tavoitteet. Niiden osana laadittiin alueelliset luonnonhoidon toteutusohjelmat TOTELMAT, jotka ovat luonnonhoidon suuntaamisen ja resurssien kohdentamisen väline. Luonnonhoidon toteutusohjelmissa on asian-
tuntijatyönä määritelty luonnonhoidon lähtötaso alueen ekologisista, vesiensuojelullisista ja metsäelinkeinojen tarpeista ja määritetty painopistealueet luonnonhoidon toteuttamiselle.

4. METSO kunnissa ja seurakunnissa

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti yksi METSO-ohjelman tavoitteista on suojella 7 000 hehtaaria kuntien ja seurakuntien sekä muiden julkisyhteisöjen metsiä vuoteen 2025 mennessä. Suomen ympäristökeskus ja Luonnonvarakeskus ovat selvittäneet kuntien ja seurakuntien osallistumista toimintaohjelmaan (Anttila ym. 2016). Keväällä 2015 koottiin ELY-keskuksista tiedot kuntien ja seurakuntien METSO-ohjelman puitteissa suojelemista tai valtiolle myymistä kohteista. Selvityksen perusteella kunnat ja seurakunnat olivat suojelleet yhteensä 3 145 hehtaaria metsiään METSO-ohjelmassa, mikä on 45 % asetetusta tavoitteesta. Tästä 2 120 hehtaaria oli kuntien ja 1 025 hehtaaria seurakuntien metsiä. Kuntien METSO-ohjelmassa suojelemien kohteiden keskikoko oli 36 hehtaaria ja seurakuntien 18 hehtaaria. Suurimmat julkisyhteisöjen suojelemat METSO-kohteet ovat useamman sadan hehtaarin laajuisia. Kuntien ja seurakuntien vuosina 2008–2014 METSO-ohjelmassa suojelema pinta-ala on esitetty kuvassa 5.

Kuva 5. Kuntien ja seurakuntien vuosittain METSO-ohjelmassa suojelema pinta-ala hehtaareina vuosina 2008–2014 (Anttila ym. 2016).

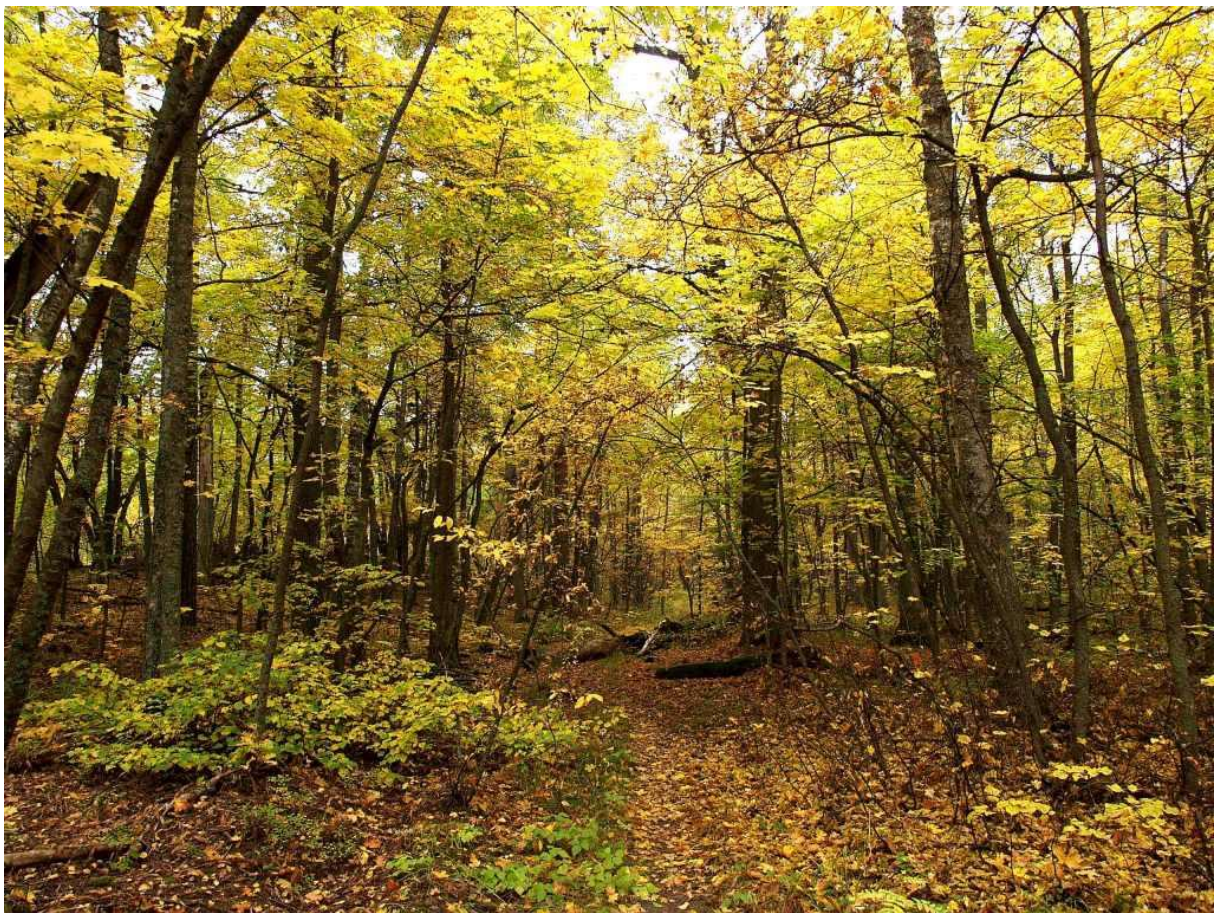
Ympäristöministeriö rahoitti vuosina 2010–2012 hankkeita, joissa inventoitiin METSO-ohjelmaan soveltuvia alueita kuntien ja seurakuntien metsistä. Yhteensä 50 kuntaa ja kahdeksan seurakuntaa ja seurakuntayhtymää osallistui hankkeisiin. Tuloksena löytyi yli 10 300 hehtaaria METSO-ohjelmaan soveltuvia metsiä. Kuntien ja seurakuntien toimia löytyneiden METSO-kohteiden turvaamiseksi selvitetiin kyselyllä keväällä 2015. Kyselyn perusteella kunnat ja seurakunnat ovat kiinnostuneita turvaamaan omistamiensa metsien luontoarvoja. Inventoinneissa löytyneiden METSO-kohteiden pinta-alasta oli päätetty turvata metsäsuunnittelussa, suojella tai esittää suojeluun kunnissa noin 78 % ja seurakunnissa 65 %. Noin kolmasosa inventoinneissa löytyneistä kohteista aiotaan turvata osana metsäsuunnittelua joko jättämällä kohteet metsänkäsitteilyn ulkopuolelle tai ottamalla niiden luontoarvot huomioon toimenpiteitä suunniteltaessa.

Monessa kunnassa ja seurakunnassa inventoinneissa löytyneiden kohteiden pysyvää suojelua harkitaan edelleen. Tähän mennessä kunnat ovat suojelleet inventoinneissa tunnistetuista METSO-kohteista noin 900 hehtaaria ja seurakunnat 84 hehtaaria. Lisäksi kunnissa ja seurakunnissa on päätetty esittää pysyvään suojeluun yhteensä noin 1 100 hehtaaria kohteita. Kaikki suojeluesitykset eivät todennäköisesti johda kohteiden pysyvään suojeluun, jos esimerkiksi ELY-keskuksen kohteesta antama korvaustarjous ei ole kunnan tai seurakunnan näkökulmasta riittävä.

Inventointien antamat hyvät pohjatiedot ovat helpottaneet päätöksentekoa kohteiden turvaamisesta. Kunnissa ja seurakunnissa on tahtoa luontoarvojen turvaamiseen, mutta halu säilyttää alu-

eiden maanomistus ja maankäytön päätösvalta itsellä vähentää kiinnostusta pysyvään suojeluun. Suojelu nähdään myös virkistyskäyttöä rajoittavana tekijänä.

Kyselyn perusteella kunnissa ja seurakunnissa tarvitaan edelleen lisää tietoa mm. suojelukeinon valinnasta, suojelun korvauksista, suojelun aiheuttamista käyttörajoituksista sekä suojelun ja muiden käyttömuotojen kustannusten ja hyötyjen vertailusta. Julkisyhteisöille suunnattua tietoa METSOsta on saatavilla metsonpolku.fi-sivustolla. METSOsta on viestitty kuntiin ja seurakuntiin mm. ympäristöministeriön ja ELY-keskusten kirjekampanjoilla. Kuntaliitto ja Kirkkohallitus ovat jakaneet tietoa METSO-ohjelmasta ja myös metsänhoitoyhdistykset voivat toimia keskeisessä roolissa tiedon välittämisessä julkisyhteisöille. Viestintää METSOsta kuntiin ja seurakuntiin kannattaa jatkaa: etenkin laajojen kohteiden suojelu on parantanut ohjelman ekologista vaikuttavuutta. Kuntien ja seurakuntien METSO-kohteet ovat usein myös kansalaisten helposti saavutettavia ja lähestyttäviä ja niistä tiedotetaan ahkerasti. Osalla kuntia olisi etenkin virkistysmetsien osalta hyviä mahdollisuuksia toteuttaa luonnonhoitoa. Kunnissa luonnonhoidon osaamista ja mahdollisuuksia tulisikin vahvistaa.

Kuntien virkistysmetsät edistävät usein monimuotoisuutta ja suojelualueet tukevat virkistyskäyttöä. Luontopolku Turun kaupungin Ruissalon luonnonsuojelualueella. Kuva: Kimmo Syrjänen.

5. METSO-tutkimus ja -kehittäminen

Vuonna 2015 METSO:n kautta rahoitettiin useita tutkimushankkeita: Puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien tutkimusohjelman (PUTTE) kahdeksaa hanketta, Luonnonvarakeskuksen kahta METSO-tutkimushanketta sekä maa- ja metsätalousministeriön yhteistutkimushanketta ”Tieto ja vuorovaikutus monimuotoisuuden turvaamisen kohdentamisen tueksi” (TIKO). Zonation-ohjelmiston käyttöä METSO:n toteutuksen tukivälineenä jatkettiin. Lisäksi METSO-ohjelmaa kehitettiin neljässä valtakunnallisessa luonnonhoidon kehittämishankkeessa ja neljässä yhteistoimintaverkostossa. Vuoden merkittävimpiin kehittämistehtäviin lukeutuivat ohjelman luonnontieteellisten valintaperusteiden päivitys sekä metsien suojelualue ja METSO-tilastoinnin kehittämisen käynnistyminen osana Luonnonvarakeskuksen Uudistuvan metsäalan tilastoinnin kehittämishanketta. Kehitystyö pohjautuu MMM:n ohjaaman METI-työryhmän keväällä 2015 julkaistuun työryhmämuistioon Suunnitelma metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittämiseksi (Suunnitelma... 2015).

5.1. PUTTE-ohjelma

Vuonna 2015 Puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien tutkimusohjelman hankkeet olivat kolmivuotisen rahoituskautensa keskivaiheessa. Hankkeissa mm. selvitetään maaperäsienten ja kätköpistiäisten uhanalaisuutta, tutkitaan äärimmäisen uhanalaisen harjusinisiiven kannan kokoa ja tuotetaan määrittämissopaita. Hankkeet ovat edenneet pääosin suunnitelmien mukaisesti. Esimerkiksi Suomen ympäristökeskuksen koordinoimassa harjusinisiipihankkeessa selvitettiin, että lajin Säköharjun kanta oli vuonna 2015 noin 800–1 100 yksilöä. Tämä on noin 30 prosenttia suurempi kanta kuin vertailuvuonna 1990. Harjusinisiipi on levinnyt raivatuille alueille ja perhosen esiintymisalue on aiempaa yhtenäisempi. Säköharjun luonnonhoidon toimenpiteistä on ollut lajille selvästi hyötyä.

Lisätietoa ohjelmasta: www.ymparisto.fi/putte

5.2. Luonnonvarakeskuksen METSO-tutkimus

Luonnonvarakeskuksessa toimivat METSO-tutkimushankkeet tuottavat uutta tutkimustietoa METSO-ohjelman tavoitteiden toteutumisesta ja ohjelman kehittämistarpeista sekä sosioekonomisesta että ekologisesta näkökulmasta. Tutkimusaiheita ovat mm. METSO-kohteiden ekologinen laatu, metsien suojelun ekologisten ja taloudellisten vaikutusten tarkastelu, eri toimijaryhmien suhtautuminen METSOon ja metsien monimuotoisuuden turvaamiseen sekä erilaisten metsänkäsittelymallien mahdollisuudet turvata metsälajiston monimuotoisuutta talousmetsissä. Luken tutkimushankkeet julkaisivat yhteenvetävän loppuraportin sekä esittelevät tuloksiaan PUTTE-ohjelman hankkeiden kanssa yhteisessä tutkimusseminaarissa syksyllä 2016.

Lisätietoa: <http://www.metla.fi/tutkimus/metso/>

5.3. Tieto ja vuorovaikutus monimuotoisuuden turvaamisessa

”Tieto ja vuorovaikutus monimuotoisuusneuvonnan kohdentamisen tueksi” -hankkeessa (TIKO) keskityttiin vuonna 2015 aineistojen analysoimiseen ja tuloksista viestimiseen. Viestintää toteutettiin sekä yleistajuisesti että tieteelliselle yleisölle. Hankkeessa on selvitetty metsänomistajien ja metsäammatilaisten sekä muiden monimuotoisuuden turvaamisen kannalta keskeisten toimijoiden näkemyksiä monimuotoisuuden turvaamisesta. Lisäksi hankkeessa on tutkittu luonnonsuojelubiologisen tiedon ja metsänomistajien näkemyksien yhdistämistä paikkatietopohjaisessa analyysissä. Analyysi

käsitteli tilarajat ylittäviä monimuotoisuuden turvaamisen mahdollisuuksia ja sitä, miten luonnonarvojen kannalta paras ratkaisu muuttuu, kun analyysiin yhdistetään tietoa maanomistajien suojeluhallukkuudesta. Hankkeessa on viestitty vuorovaikutteisin keinoin, mm. yhteisin retkeilyin. Lisäksi hankkeessa on kehitetty koulutusmallia metsäammattilaisten monimuotoisuusneuvonnan tueksi. Mallia pilotoitiin kahdessa koulutuspäivässä, joihin osallistui metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöitä.

Lisätietoa: <http://www.syke.fi/hankkeet/vuorovaikutteinenMETSOneuvonta>

5.4. Zonation ja METSO

Ekologiset päätösanalyysit yhteiskunnallisen päätöksenteon tukena -projektin (MetZo II) yhtenä osatavoitteena on tukea METSO-ohjelman toteutusta METSO:n tavoitteita palvelevien Zonation-ohjelmistolla tuotettujen analyysien avulla. Käytännössä tämä tarkoitti vuonna 2015 Zonation-tuloskarttojen ja niihin liittyvien muiden paikkatietomateriaalien käyttökoulutusta sekä uusien analyysien suunnittelua ja vanhojen viimeistelyä.

ELY-keskusten, Metsähallituksen (luontopalvelut ja metsätalous) ja Suomen metsäkeskuksen asiantuntijoille järjestettiin Zonation-tuloskarttojen ja Suomen metsäkeskuksen metsävaratiedon käyttökoulutus. Lisäksi neljän ELY-keskuksen asiantuntijoille järjestettiin erillistä lähiopetusta. Tavoitteena oli saada metsien luontoarvoista kertovat kartat rutiininomaiseen käyttöön erilaisissa METSOon tai muihin maankäyttöön liittyvissä asioissa (esim. kaavoitus, luonnonhoidon kohdentaminen).

Vuoden 2015 toiminnan erityispiirteenä oli yhteistyö MetZo II -projektin ja soidensuojelun täydennysesityksen valmistelun välillä. Soidensuojelun täydennysesityksen tueksi tehtiin vuosina 2014–2015 valtakunnallisesti arvokkaiden soiden Zonation-analyysit, joiden tuloksia hyödynnettiin lopullisessa valtakunnallisesti arvokkaiden soiden valinnassa yhdessä muiden valintakriteerien kanssa. Zonationin tuloskarttojen käyttöopetus auttaa myös puustoisten soiden suojeluarvojen arviointia vapaaehtoisen soidensuojelun toteuttamisessa.

Vuonna 2015 valmistelussa olleita METSOa tukevia analyyskejä olivat metsäisten elinympäristöjen valtakunnalliset ja alueelliset analyysit, soiden ja metsien luontoarvoja samanaikaisesti tarkasteleva integroitu analyysi sekä ennallistamisen kohdentamista tukeva analyysi suojelualueille. Metsäisten elinympäristöjen valtakunnalliset ja alueelliset analyysit tuottavat uudet päivitetyt Zonation-tuloskartat ELY-keskusten ja Suomen metsäkeskuksen käyttöön METSO-ohjelman toteutuksen tueksi.

5.5. Luonnonhoidon kehittämishankkeet

Vuoden 2015 luonnonhoidon kehittämishankkeissa tuettiin luonnonhoidon toteutusohjelmien (TOTELMAT) valmistelua, jalkautettiin riistametsänhoidon käytäntöjä, kehitettiin paikkatietotyökaluja ja edistettiin luontomatkailua laatimalla suunnitelmat seitsemälle uudelle METSO-hyvinvointipolulle yhdessä luontomatkailuyrittäjien kanssa. Hankkeista kaksi, ”Askel riistametsään” ja ”Luonnonhoidon paikkatietotyökalut” päättyivät vuoden lopussa. Riistametsähankkeessa mm. luotiin käytännönläheinen työohje riistametsänhoitoon ja toteutettiin lukuisia riistaa suosivan metsänkäsittelyn ja ennallistamisen pilottikohteita ympäri Suomea.

Lisätietoja kehittämishankkeista: <http://www.metsopolku.fi/fi-FI/Tutkimus>

Lisätietoa riistametsänhoidosta: <http://riista.fi/riistatalous/riistakannat/hoitosuunnitelmien-toimeenpano/askel-riistametsaan/>

5.6. METSO-yhteistoimintaverkostot

Vuonna 2015 oli käynnissä neljä METSO-yhteistoimintaverkostohanketta. Näistä kolme päättyi vuoden lopussa, ja uusi yhteistoimintaverkostohaku toteutettiin loppuvuonna. Hakemuksia saapui yhteensä 12 kappaletta. Päättäneet verkostohankkeet edistivät luonnonhoidon talkotoimintaa, jatkoivat puustoisten perinnebiotooppien hoidon edistämistä ja veivät METSO-tietoisuutta maaseudulle. Päättynyt ”METSO tunnetuksi tuhansille maaseudun asujille” -hanke kehitti METSO-kävelyn konseptin, jolla ohjelmasta ja monimuotoisuuden turvaamisesta voidaan viestiä tehokkaasti erilaisille kohderyhmille. Hankkeen kuluessa toteutetut METSO-kävelyt onnistuivat hyvin ja tavoittivat kokonaan uusia METSOsta ja monimuotoisuudesta kiinnostuneita tahoja. Kävelyille osallistui lähes 170 henkilöä.

Lisätietoa METSO-yhteistoimintaverkostohankkeista: <http://www.metsopolku.fi/fi-FI/Tutkimus>

Lisätietoa METSO-kävelystä: <https://www.maajakotitalousnaiset.fi/ajankohtaista/metso-kavely-lisaa-metsaluonnon-arvostusta-5882>

5.7. METSO:n luonnontieteelliset valintaperusteet

Valtioneuvosto päätti vuonna 2014 ympäristöministeriön esityksestä METSO:n jatkamisesta vuosille 2014–2025. Tässä yhteydessä ohjelman seurantatyöryhmä totesi tarpeelliseksi tarkistaa ohjelmassa käytössä olevat kohteiden luonnontieteelliset valintaperusteet. Kun valintaperusteet laadittiin METSO-ohjelman käynnistyessä vuonna 2008, niiden käytäntöön soveltamisesta ei vielä ollut kokemuksia. Sitten valintaperusteiden toimivuudesta on saatu runsaasti käytännön kokemuksia ja parannusehdotuksia käyttäjiltä sekä tutkimustietoa. Uudistustyöhön nimettiin METSO:n seurantatyöryhmän alaisuudessa toimiva laajapohjainen asiantuntijaryhmä, jonka tehtävänä oli tarkistaa ja ajantasaistaa valintaperusteet vuoden 2015 kuluessa. METSO:n luonnontieteelliset valintaperusteet 2016–2025 korvaavat aiemmat, vuonna 2008 laaditut valintaperusteet.

Luonnontieteelliset valintaperusteet todettiin Suomen metsäkeskukseen ja ELY-keskuksiin suunnatun kyselyn perusteella varsin toimiviksi elinympäristövalikoimansa osalta. Pääpiirteissään valikoima säilytettiin sellaisenaan. Asiantuntijatyöryhmä keskittyi perusteiden selkeyttämiseen ja yksinkertaistamiseen. Kaikkia elinympäristöjä koskevat valintaperusteet muutettiin yleisiksi valintaperusteiksi. Muita muutoksia ovat esimerkiksi vapaaehtoisien soidensuojelun ja METSO:n valintaperusteiden välisten yhtäläisyyksien tarkastelu sekä METSOon soveltuvien suokohteiden määrittelyn täsmentäminen. Vesilain uudistamisesta johtuvat muutokset päivitettiin pienvesien lähimetsien määrittelyyn.

Valintaperusteet on laadittu ensi sijassa tukemaan ELY-keskuksissa ja Suomen metsäkeskuksessa tehtävää päätöksentekoa kohteiden turvaamisesta METSO:n vapaaehtoisilla keinoilla. Valintaperusteita ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tiukkoina sääntöinä, eivätkä ne sido metsänomistajaa tai viranomaista kohteen suojeluun. Valintaperusteiden avulla METSO-ohjelmaa voidaan toteuttaa sekä ekologisesti että kustannusvaikutuksiltaan tehokkaasti.

METSO-ohjelmaan valittavan kohteen tulee edistää selkeästi monimuotoisuuden turvaamista, ja sen tulee täyttää vähintään yksi luonnontieteellinen valintaperuste, joko elinympäristökohtainen tai monimuotoisuuden kannalta merkittävä yleinen valintaperuste. Yleisiin valintaperusteisiin kuuluvat uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien tiedossa olevat esiintymät, tietyt metsätuhokohteet, puustorakenteiltaan kehityskelpoiset alueet, sekä alueen kokoon ja sijaintiin liittyvät ekologiset näkökohdat. Tapauskohtaisesti METSO-kohteiksi voidaan valita esimerkiksi sijainnin, koon ja/tai suojelualueverkon kytkeytyvyyden kannalta merkittäviä kohteita, jotka eivät itsessään vielä tällä hetkellä täytä elinympäristökohtaisia luokkien I- ja II-perusteita. Lisäksi kohteen valinnassa voidaan tarkastella taloudellisia ja sosiokulttuurisia näkökohtia. Ne voivat antaa lisäperusteen kohteiden valinnalle METSO-ohjelmaan. Esimerkiksi kohteen virkistys-, opetus- tai matkailukäyttö tuo aina lisäarvoa kohteelle. Kullekin METSO-ohjelman elinympäristölle on määritetty laatuluokat I ja II niiden monimuotoisuusar-

vojen perusteella. Aiempaan tapaan pääasiassa I- ja II-luokkaa sisältävät kohteet voidaan turvata METSOssa nopeasti. Laatuluokitusta on kehitetty asiantuntijaryhmässä käytyjen keskustelujen ja toteuttajilta saadun palautteen perusteella.

Ohjelmassa on mukana kymmenen eri elinympäristöä, samat kuin ennenkin, mutta niiden nimityksiä on hiemen uudistettu. Metsäalueet, joilla on useita eri elinympäristöjä, ovat erityisen haluttuja METSO-ohjelmaan.

METSO-ohjelman elinympäristöt 2016–2025 (aiempi vuoden 2008 valintaperusteissa käytetty nimi suluissa):

- 1 Lehdot
- 2 Monimuotoisuudelle merkittävät kangasmetsät (Runsaslahopuustoiset kangasmetsät)
- 3 Monimuotoisuudelle merkittävät suot (Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat)
- 4 Vesistöjen lähimetsät (Pienvesien lähimetsät)
- 5 Metsäluhdet ja tulvametsät
- 6 Metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot
- 7 Kalkkikallioiden ja ultraemäksisten maiden elinympäristöt
- 8 Harjujen paahdeympäristöt
- 9 Puustoiset perinnebiotoopit
- 10 Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet

Uudistetut luonnontieteelliset valintaperusteet luovuttiin METSO:n seurantatyöryhmälle maaliskuussa 2016. Niistä valmistellaan julkaisu, esittely metsonpolku.fi -sivustolle ja uusi valintaperuste-esite kevään 2016 kuluessa.

5.8. Metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittäminen

Metsien käytön monipuolistuessa myös metsätilastointi uudistuu. Lukessa on käynnistynyt Uudistuvan metsäalan tilastointi -hanke, jonka osana kehitetään metsien suojelualue- ja METSO-tilastointia ja tuotetaan metsien suojelualue-tilasto vuoden 2016 alun tilanteesta. Metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittämisestä on julkaistu MMM:n työryhmämuistio (Suunnitelma... 2015), jota käytetään pohjana tilastoinnin kehittämisessä Luken tilastopalveluissa. Luke arvioi tilastoinnin kehittämistarpeita ja suunnittelee ja toteuttaa tilastoinnin riippumattomana ja puolueettomana tilastoviranomaisena. Tilastoinnin kehittämisessä pidetään tärkeänä suojelun määritelmien selkeyttämistä sekä tilaston kansainvälisen vertailtavuuden ja yhdenmukaisuuden parantamista. Metsien suojelualue-tilastoinnin tavoitteena on palvella mahdollisimman monipuolisesti tiedon käyttäjiä, joita hallinnon lisäksi ovat metsänomistajat, lukuisat sidosryhmät, tutkijat sekä kansalaiset. Metsien suojelualue-tilasto julkaistaan kesäkuussa 2016 Luken tilastojen verkkopalvelussa: <http://stat.luke.fi/>.

6. METSO-viestintä

METSON tiedotus on keskitetty metsonpolku.fi -sivustolle. Vuonna 2015 METSO-viestinnän painopisteenä oli sivuston uudistus. Sekä sivupohja että sisältö uudistuivat, ja sivujen päivitysmahdollisuudet paranivat. Uudet sivut aukesivat maaliskuussa 2016, ja ne tukevat myös mobiilisovelluksia. Sivut palvelevat edelleen niin metsäomistajia kuin METSON parissa työskenteleviä, niillä on kattavasti sekä ajankohtaistietoa että perustietoa esim. METSON keinoista ja korvauksista. Sivuilta löytyy myös kuvauksia METSO-kohteista, joiden avulla saa käsityksen siitä, millaisia METSO-kohteet ja niiden luontoarvot voivat olla.

METSON ”1001 tapaa tykätä metsästä” -nimisen facebook-sivun toimintaa jatkettiin vuonna 2015. Toukokuussa 2016 facebook-sivulla oli jo yli 3 100 tykkääjää.

Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön sekä Luonnonvarakeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen mediatiedotteissa on kerrottu mm. ohjelman tuloksista ja onnistumisista. Tietoa METSO-ohjelmasta on tarjottu myös päättäjille. Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö lähestyivät alkukesällä 2015 kansanedustajia kirjeellä, jossa kerrottiin METSO-ohjelman tavoitteista ja onnistumisista. Myös METSON seurantatyöryhmään osallistuvat sidosryhmät, kuten MTK, Metsäteollisuus ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ja Suomen WWF ovat tiedottaneet METSOsta positiivisessa hengessä vuoden 2015 aikana.

METSO-ohjelman vuosiseminaarissa lokakuussa 2015 puhunut maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen totesi, ettei ohjelman tavoitteesta tingitä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin, että ohjelman rahoitusta lisätään vuoden 2019 jälkeen, koska rahoitus supistuu huomattavasti lähivuosina. Ohjelman kohdentamista alueellisesti on arvioitava entistä tarkemmin ja toteutuksen painopistettä suunnattava nykyistä enemmän Etelä-Suomeen. Maanomistajille on kerrottava selkeästi, minkälaiset kohteet kelpaavat jatkossa METSO-suojeluun.

Uudistetut verkkosivut löytyvät tutusta osoitteesta www.metsonpolku.fi

METSON Facebook-sivut: <https://www.facebook.com/1001tapaatykatametsasta>

7. METSO vuonna 2016

Vuonna 2016 ELY-keskuksilla on käytettävissä METSO-korvauksiin ja hankintoihin arviolta noin 18–19 miljoonaa euroa, jolla on tavoitteena suojella 4 000 hehtaaria metsää. Säästyneet siirtyvät määrärahat loiventavat rahoituksen laskua etenkin vuonna 2016. Vuosina 2017–2019 METSOon on käytettävissä noin 10 milj. euroa vuosittain. Ympäristöministeriö valmistelee vuoden 2016 aikana linjaukset METSO-kohteiden priorisoinnista.

Suomen metsäkeskuksella on käytössä vuonna 2016 ympäristötukeen ja luonnonhoitoon kolme miljoonaa euroa, josta kaksi miljoonaa euroa ympäristötukeen ja miljoona euroa luonnonhoitoon. Lisäksi vuodelta 2015 siirtyi käytettäväksi määrärahaa 2,7 miljoonaa euroa. Suomen metsäkeskuksen tavoitteena on solmia ympäristötukisopimuksia sekä toteuttaa luonnonhoitoa vuonna 2016 yhteensä noin 3 500 hehtaarilla.

Zonation-analyysijä hyödynnetään edelleen METSO:n kohdentamisessa ja markkinoinnissa Suomen metsäkeskuksessa ja ELY-keskuksissa. Vuonna 2015 käynnistynyt laaja viisivuotinen MetZo II-yhteistyöhanke päivittää metsävara-aineistoihin perustuvat alueelliset analyysit, toteuttaa valtakunnallisen metsäanalyysin sekä suo- ja metsäaineistoja samanaikaisesti hyödyntävän analyysin. Lisäksi analyysien piiriin pyritään saamaan aineistoa pienvesistä. Tavoitteena on tukea vihreän infrastruktuurin suunnittelua sekä ekosysteemien ennallistamistarpeiden tarkoituksenmukaista kohdentamista. Mukana hankkeessa ovat ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Suomen metsäkeskus, Metsähallitus, Helsingin ja Jyväskylän yliopistot, Tapio Oy, ELY-keskukset ja Suomen ympäristökeskus.

Alueelliset luonnonhoidon toteutusohjelmat TOTELMAT ohjaavat jatkossa luonnonhoidon toteutusta. TOTELMien hyödyntämistä tukee vuonna 2016 Tapio Oy:n ja Suomen metsäkeskuksen ”Kasvua ja vaikuttavuutta METSO luonnonhoitoon” -hanke, jossa lisäksi edistetään metsänomistajien ja metsätalouden toimijoiden tietämystä METSO-elinympäristöjen hoidosta ja kunnostuksesta.

Myös muut METSO:n tutkimus- ja kehittämishankkeet jatkuvat vuonna 2016. Käynnissä on erilaisten tutkimushankkeiden lisäksi viisi yhteistoimintaverkostoa ja kaksi valtakunnallista luonnonhoidon kehittämishanketta. Verkstohankkeista neljä on kokonaan uusia. Niissä keskitytään riistametsänhoidon käytännön toimien jalkauttamiseen metsäammattilaisten arkeen, metsänomistajien omaehtoisen monimuotoisuuden suojelun ja luonnonhoidon edistämiseen ja petolintujen pesäpaikkojen turvaamiseen metsätalousmaisemassa. Lisäksi tehdään METSOa tutuksi geokätköilyn keinoin. Tutkimus- ja kehittämishankkeiden tavoitteena on edelleen parantaa ohjelman tietopohjaa ja edistää käytännönläheisiä metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinoja. Jo päättyneiden hankkeiden tuloksia vedetään yhteen erilaisten kokoomaraporttien ja kirjojen avulla. Esimerkiksi Puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien tutkimusohjelman (PUTTE) hankkeiden löydöksistä on tekeillä kansantajuinen tietokirja, joka julkaistaan syyskuussa 2016. Luonnonvarakeskuksen METSO-tutkimushankkeiden loppuraportti ilmestyy vuoden 2016 lopussa Luken Luonnonvara- ja biotalous-sarjassa. Uudistettu metsien suojelualuetilasto julkaistaan kesäkuussa 2016 Luken tilastojen verkkopalvelussa.

Uudistetut Metsopolku.fi-sivut avattiin maaliskuussa 2016. Sivustolle tuotetaan uutta materiaalia METSO:n tuloksista. Vuoden aikana järjestetään ainakin kaksi valtakunnallista METSO-aiheista seminaaria. Luonnonvarakeskuksen METSO-tutkimushankkeiden ja PUTTE-ohjelman hankkeiden yhteinen tutkimusseminaari järjestetään 16.11.2016 Säätytalolla ja METSO:n toteuttajille suunnattu METSO-toteuttajaseminaari 17.11.2016 ympäristöministeriössä.

Viitteet

- Anttila, S., Koskela, T., Löfström, I., Paloniemi, R. & Syrjänen, K. 2016. Luontoinventoinneista luontoarvojen turvaamiseen — METSO-ohjelman toteutus kunnissa ja seurakunnissa. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2016. Helsinki. 56 s. Saatavissa:
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159801/SYKEra_2_2016.pdf?sequence=1
- Metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin työryhmä METI. Suunnitelma metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittämiseksi. Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio 2015:2. Helsinki. MMM. 58 s. ISBN 978-952-453-913-5 Saatavissa:
<http://mmm.fi/documents/1410837/1722412/MMM-TRM-2015-2/9a56016b-8b6e-486e-b719-7552136a8d89>
- Päivinen, J., Björkqvist, N., Karvonen, L., Kaukonen, M., Korhonen, K-M., Kuokkanen, P., Lehtonen, H. & Tolonen, A. (toim.): Metsähallituksen metsätalouden ympäristöopas. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 67. 162 s. Saatavissa:
<https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/mt/ymparistoopas2011.pdf>
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman jatkamisesta 2014–2025. Valtioneuvosto. 18 s.
<http://www.ym.fi/download/noname/%7BE4BA4C28-3815-4E62-87B5-AF9226CF749C%7D/100323>

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Viikinkaari 4
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000